

Attraktivitet, arbeidsplasser og verdiskaping

KNUT VAREIDE

TF-notat nr. 2/2016

Tittel: Attraktivitet, arbeidsplasser og verdiskaping
Undertittel:
TF-notat nr: 2/2016
Forfatter(e): Knut Vareide
Dato: 11. januar 2016
ISBN: 978-82-7401-927-0
ISSN: 1891-053X
Pris: (Kan lastes ned gratis fra www.telemarksforsking.no)
Framsidedfoto: [Legg inn fotograf her]
Prosjekt: Attraktivitet og verdiskaping
Prosjektnr.: 20151760
Prosjektleder: Knut Vareide
Oppdragsgiver(e): Distriktssenteret

Spørsmål om dette notatet kan rettes til:

Telemarksforsking
Postboks 4
3833 Bø i Telemark
Tlf: +47 35 06 15 00
www.telemarksforsking.no

Resymé:

Notatet gjør rede for hvordan vi definerer attraktivitet, og hvordan vi måler strukturelle faktorer og attraktivitet. Vi viser også noen resultatet av analyser basert på attraktivitetsmodellen. Til slutt har vi med noen betraktninger om hvordan modellen kan anvendes i en kommune eller region, og om forholdet mellom arbeidsplassvekst og endring i verdiskaping.

Knut Vareide er utdannet sosialøkonom (cand. oecon) fra Universitetet i Oslo (1985). Han har arbeidet ved Telemarksforsking siden 1996.

Forord

Dette notatet er skrevet på bestilling fra Distriktssenteret. Telemarksforskning og fem andre forskningsmiljø ble invitert til å delta i en workshop i Oslo den 11. desember og levere et kort notat om attraktivitet i ettertid.

Dette notatet oppsummerer og utdyper vårt innlegg på denne workshopen.

Bø, 11. januar 2016

Knut Vareide

Prosjektleder

Innhold

Sammendrag	Feil! Bokmerke er ikke definert.
1. Definisjoner, metoder og regionale mønstre.....	5
1.1.1 Om attraktivitetsbegrepet.....	5
1.1.2 Strukturelle forhold	7
1.1.3 Modellspesifikasjoner og innebygde effekter	8
1.2 Mønstre i de strukturelle flyttefaktorene	10
1.2.1 Bostedsattraktivitet kommuner	11
1.2.2 Bostedsattraktivitet regioner.....	12
1.3 Strukturelle drivkrefter arbeidsplassvekst	13
1.3.1 Bransjeeffekt.....	13
1.3.2 Bransjeeffekt fylker.....	15
1.3.3 Befolkningseffekten i fylkene.....	16
1.3.4 Mønstre i de strukturelle betingelsene for arbeidsplassvekst	17
1.3.5 Ny strukturell utvikling etter oljekrisen?	18
1.3.6 Strukturelle forhold og attraktivitet.....	19
1.4 Hva skaper attraktivitet?	20
1.4.1 Hva skal et sted satse på for å bli attraktivt?	21
1.5 Verdiskaping eller arbeidsplasser?	22
1.5.1 Sammenheng mellom verdiskaping og flytting	22

1. Definisjoner, metoder og regionale mønstre

Telemarksforskning utviklet en programteori for attraktivitet på oppdrag for Kommunal- og regionaldepartementet i 2013. Denne skulle være et redskap for bedre å kunne vurdere resultater og effekter av innsatsen (finansiert med regionalpolitiske budsjettmidler), og for å kunne målrette midlene både fra stat og fylkeskommune mer presist¹. Dette er en omfattende teori som skal forklare den regionale variasjonen i arbeidsplass- og befolkningsutviklingen og sammenhengen mellom disse størrelsene. Modellen anvendes i dag av en rekke kommuner og fylkeskommuner som grunnlag for planer og strategier.

Modellen skiller ut de eksogene (strukturelle) faktorene fra de endogene, stedets attraktivitet. Programteorien henger sammen med en attraktivitetsmodell som skiller mellom tre ulike former for attraktivitet; besøks-, bosteds- og bedriftsattraktivitet, som også samspiller, og som hver påvirkes av fire faktorer: bygninger og areal, ameniteter, identitet og kultur og omdømme. Modellen har blitt videreutviklet betydelig, blant annet gjennom forskingsprosjektet *Attraksjonskraft gjennom stedsinnovasjon*, og gjennom workshoper med kommuner og regioner som anvender modellen som grunnlag for sine analyser.

1.1.1 Om attraktivitetsbegrepet

Telemarksforskning har definert attraktivitet slik:

Attraktivitet er et steds tiltrekningskraft for bedrifter, besøkende og bosetting utover det som kan forventes ut fra strukturelle forhold.

Strukturelle forhold er egenskaper med steder som har en systematisk og empirisk bekreftet effekt på flytting eller næringsutvikling, og som steder i liten grad kan påvirke selv.

Attraktiviteten er altså et resultat av noe som er skapt på stedet eller knyttet til noen unike stedsspesifikke egenskaper.

Attraktivitet kan anvendes for tiltrekning av innflyttere, og betegnes da som *bostedsattraktivitet*.

Attraktivitet kan også anvendes for tiltrekning av næringsliv, målt som arbeidsplasser, bedrifter eller verdiskaping. Da bruker vi begrepet *næringsattraktivitet*. I Telemarksforskningens empiriske analyser har vi anvendt arbeidsplasser, men metoden kan også brukes for verdiskaping eller antall bedrifter.

Videre kan vi splitte næringsattraktiviteten opp i typer av næringsliv. I Telemarksforskningens analyser splitter vi næringslivet opp i tre næringstyper: besøksnæringer, basisnæringer og regionale næringer.

Noen eksempler:

¹ Vareide m.fl. (2013). Programteori for attraktivitet. Sammendragsrapport. TF-notat 13/2013.

Et steds attraktivitet for tilflyttere vil etter denne definisjonen av attraktivitet ikke kunne måles bare ut fra stedets nettoflytting. Vi må først beregne effekten av de strukturelle forholdene, og dernest se om nettoflyttingen er høyere eller lavere enn statistisk forventet. Det vil ha betydning for hvordan vi bruker og tolker attraktivitetsbegrepet.

Hvis vi derimot definerer bostedsattraktivitet som «det som skaper netto innflytting» uansett årsak, vil for eksempel Bærum være en attraktiv kommune mens Træna vil være en lite attraktiv kommune de siste ti årene fordi førstnevnte har trukket til seg flere innflyttere og samtidig har færre som har flyttet ut. Bostedsattraktivitet vil da måles direkte gjennom steders nettoflytting. En slik definisjon har den fordelen at den er svært enkel, men tilfører egentlig ikke noe til en analytisk forståelse.

I våre attraktivitetsanalyser kommer Bærum ut som en kommune med lav bostedsattraktivitet fordi nettoflyttingen er lavere enn arbeidsplassvekst og strukturelle forhold skulle tilsi. Træna kommer ut som en kommune med høy bostedsattraktivitet fordi nettoflyttingen har vært mye høyere enn statistisk forventet.

1.1.2 Strukturelle forhold

Attraktivitetsbegrepet er tett knyttet til de strukturelle forholdene, som vil variere fra sted til sted. Strukturelle forhold er egenskaper med steder som har en systematisk og empirisk bekreftet effekt på flytting eller næringsutvikling, og som steder i liten grad kan påvirke selv.

I Telemarksforskings attraktivitetsmodell er følgende strukturelle faktorer funnet å ha en selvstendig og systematisk effekt på enten flytting eller arbeidsplassutvikling og derfor hensyntatt:

Betegnelse	
Befolkningsstørrelse	Kommuner med mange innbyggere har systematisk høyere nettoflytting enn kommuner med få innbyggere
Arbeidsmarkedsintegrasjon	Kommuner med en høy andel pendling ut og inn av kommunen har systematisk høyere nettoflytting enn kommuner med lite pendling.
Nabovekst	Arbeidsplassvekst i områder som det pendles til. Nettoflyttingen til et sted blir positivt påvirket av arbeidsplassutviklingen i kommuner som det pendles til
Bransjestruktur	Steder med en høy andel av arbeidsplasser i vekstbransjer har systematisk sterkere arbeidsplassvekst.

Følgende strukturelle faktorer ble vurdert tatt inn i modellen, men ble testet og forkastet da vi ikke fant tilstrekkelig signifikant og selvstendig effekt:

Økonomiske rammebetingelser som tiltakssoner, varierende arbeidsgiveravgift. Empiriske tester fant ikke signifikante sammenhenger mellom slike rammebetingelser og arbeidsplassvekst eller nettoflytting.

Arbeidsmarkedsstørrelse og næringsutvikling. Vi fant heller ingen sammenheng mellom arbeidsmarkedsstørrelse og arbeidsplassvekst. Det er en positiv korrelasjon mellom arbeidsmarkedsstørrelse og arbeidsplassvekst dersom vi bare ser på disse to faktorene isolert, men sammenhengen forsvinner dersom vi kontrollerer for andre faktorer.

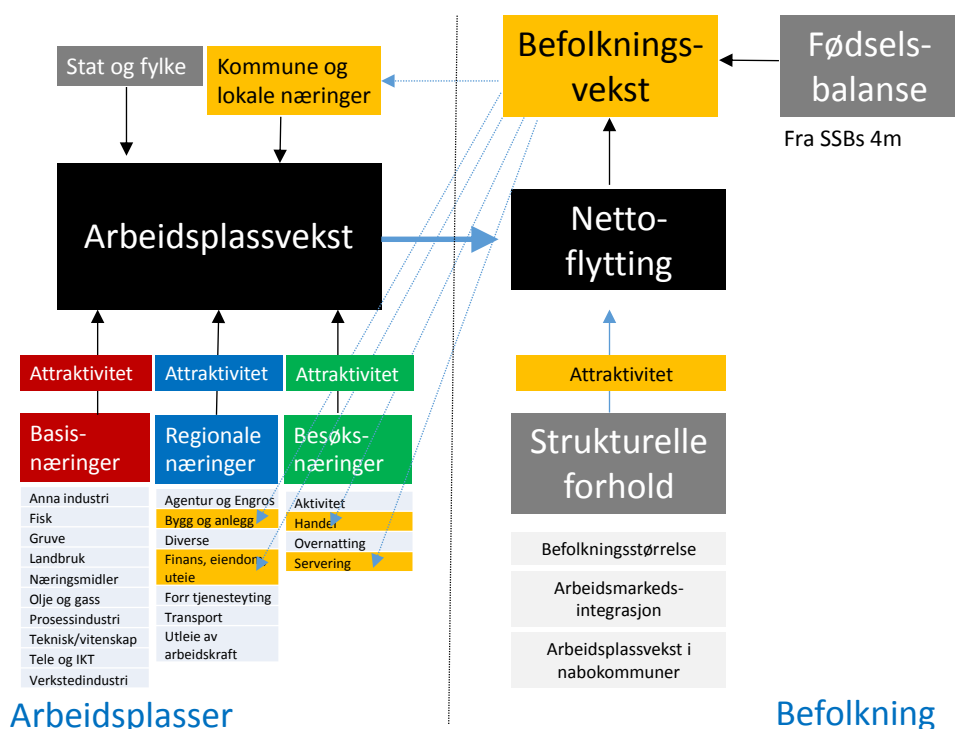
Kompetansenivå i arbeidsliv og befolkning. Vi fant ikke at kompetansenivå, målt som andel av sysselsetting med høyere utdanning, hadde noen selvstendig effekt på nettoflytting eller arbeidsplassvekst. Også i dette tilfellet er det en sammenheng mellom kompetansenivå og vekst i befolkning og arbeidsplasser, men denne sammenhengen forsvinner når vi legger inn andre strukturelle forhold i analysene.

Høgskoler og universiteter. Steder med høgskoler eller universiteter hadde ikke høyere nettoflytting eller sterkere arbeidsplassvekst når vi kontrollerte for andre faktorer samtidig.

Boligbygging og boligpriser. Det er en sterk sammenheng mellom boligbygging, nettoflytting og bostedsattraktivitet. I dette tilfellet er det antakelig ikke snakk om gjensidig årsaksforhold, men at boligbygging og nettoflytting er to aspekter av samme fenomen. Boligbygging og boligpriser er derfor ikke med i modellen. Noen pressområder, som Oslo, Bærum og Stavanger har lavere nettoflytting enn forventet ut fra modellen, samtidig som at boligbyggingen er lavere enn i nabokommuner. Det tolker vi som at manglende areal for boligbygging er en forklaring for at nettoflyttingen er lavere enn forventet.

1.1.3 Modellspesifikasjoner og innebygde effekter

Vi skal forsøke å presentere attraktivitetsmodellen på en grafisk og intuitiv måte. Modellen er vist i figuren under.

Figur 1: Skisse for attraktivitetsmodellen.

Arbeidsplassvekst

Venstre side i modellen omhandler arbeidsplassveksten på et sted. Nederst har vi vist de 22 ulike bransjene vi bruker i de empiriske analysene, og som er gruppert i tre næringstyper. Det er prinsipielt mulig med helt andre oppdelinger. Vi bruker denne inndelingen fordi det er hensiktsmessig å skille mellom basisnæringer og besøksnæringer. Det vil sannsynligvis være helt andre stedlige egenskaper som gir attraktivitet for besøksnæringer enn basisnæringer. Forventet vekst i antall arbeidsplasser i næringslivet på et sted vil i utgangspunktet være at alle bransjer vokser i samme takt som tilsvarende bransje på landsbasis. I tillegg er det fire bransjer som blir direkte påvirket av befolkningsveksten på stedet. Dersom befolkningsveksten er sterkere enn landsgjennomsnittet, vil det gi tilsvarende sterkere vekst i disse bransjene. Forventet arbeidsplassvekst på stedet vil dermed være en funksjon av bransjestruktur og befolkningsvekst. Næringsattraktiviteten til stedet vil kunne gi høyere eller lavere vekst enn den forventede. I analyser av fortid vil vi identifisere næringsattraktivitet som avvik mellom faktisk og forventet vekst.

For å få den samlede arbeidsplassveksten på stedet må vi legge til offentlig sektor. Antall arbeidsplasser i statlige og fylkeskommunal sektor antas å være upåvirket av befolkningsveksten, mens antall arbeidsplasser i kommunal sektor og lokale næringer antas påvirket av befolkningsveksten. Lokale næringer er definert som grunnskoler, barnehager, renovasjon og primærhelsetjenester. Det er bransjer som substituerer kommunal virksomhet og er derfor slått sammen med kommunal sektor i modellen.

Befolkningsutvikling

Høyre side i modellen skal forklare befolkningsutviklingen. Nettoflyttingen til stedet antas direkte påvirket av stedets arbeidsplassvekst. I modellen er sammenhengen slik:

$$\begin{aligned} \text{Nettoflytting år } i \\ = b_0 + b_1 \times \text{Arbeidsplassvekst år } i * \text{andel som arbeider i egen kommune} + b_2 \\ \times \text{Arbeidsplassvekst år } i_{-1} * \text{andel som arbeider i egen kommune} + b_3 \\ \times \text{Arbeidsplassvekst år } i_{-2} * \text{andel som arbeider i egen kommune} \end{aligned}$$

Empiriske analyser som vi har gjort viser at arbeidsplassveksten i et år har en signifikant betydning for nettoflyttingen samme sted samme år og i de to påfølgende årene. Arbeidsplassveksten multipliseres med andelen av de sysselsatte som arbeider i egen kommune. Denne operasjonen justerer for at steder kan ha stor netto utpendling eller høy arbeidsmarkedsintegrasjon. På slike steder vil effekten av arbeidsplassvekst på stedets nettoflytting «vannes ut». I stedet bidrar arbeidsplassveksten til høyere nettoflytting til områdene som har innpendling til det aktuelle stedet. I modellen blir da effekten av arbeidsplassveksten automatisk justert etter stedets pendlingsmønster og arbeidsmarkedsintegrasjon. Operasjonen virker slik at steder som danner et isolert arbeidsmarked har en sterkere og mer direkte effekt av arbeidsplassutviklingen på sin nettoflytting. Steder som inngår i et større arbeidsmarked får mindre direkte effekt av arbeidsplassutviklingen på sin nettoflytting, men får til gjengjeld påvirket sin nettoflytting av arbeidsplassutviklingen utenfor stedet.

Nettoflyttingen blir også påvirket av stedets størrelse (operasjonalisert som folketall) og arbeidsmarkedsintegrasjonen (operasjonalisert som andel av sysselsettingen som pendler ut summert med andel av arbeidsplassene det pendles inn til), foruten den allerede omtalte naboveksten.

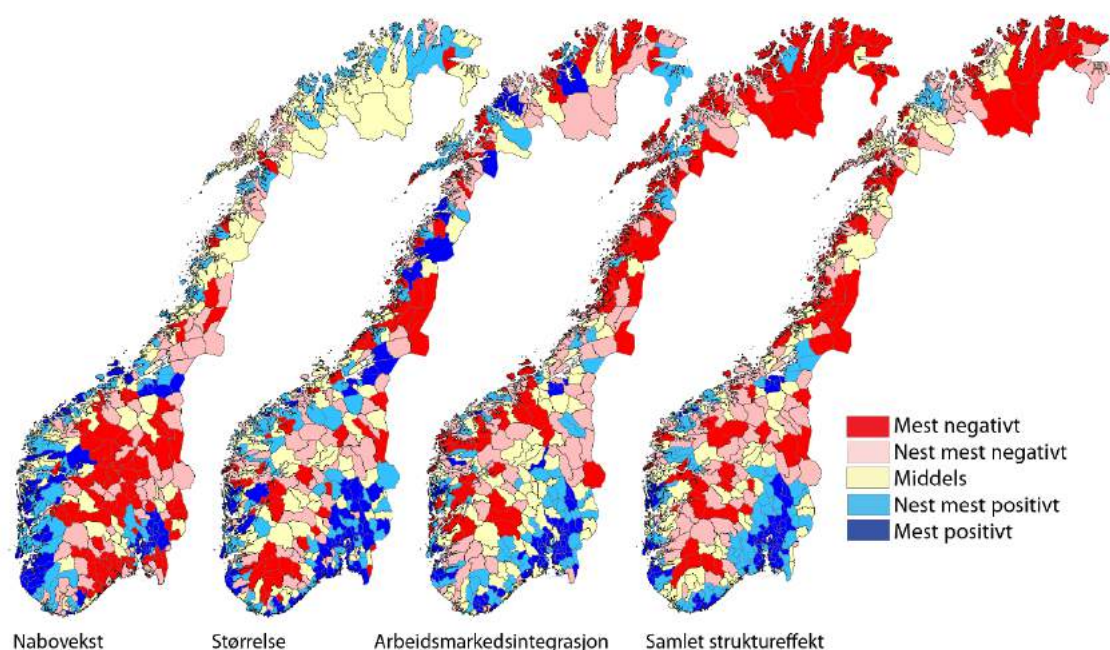
Summen av nettoflyttingen og fødselsbalansen gir stedets befolkningsvekst.

Modellen åpner opp for at noen steder har en befolkningsdrevet vekst der høy innflytting og befolkningsvekst skaper arbeidsplassvekst, mens andre steder har næringsdrevet vekst der drivkraften er høy arbeidsplassvekst som igjen forårsaker innflytting og befolkningsvekst. Både høy innflytting og høy arbeidsplassvekst kan være forårsaket av strukturelle forhold eller attraktivitet.

Modellen viser også at noen steder har høy vekst i befolkning og arbeidsplasser av strukturelle årsaker (veksten er som forventet), mens andre steder har høy vekst uten at det er strukturelle årsaker (veksten er høyere enn forventet). Steder med høyere vekst enn forventet vil da komme ut med positiv attraktivitet for bosetting eller næringsliv. Slike steder er interessante case å studere for å finne ut av årsakene til den høye attraktiviteten. Modellen vil da avdekke om stedet har høy bostedsattraktivitet eller høy næringsattraktivitet og hvilken type næring som stedet har vært attraktiv for. Slike studier må da gjøres som casestudier der en går inn og undersøker hva som har blitt gjort lokalt. De statistiske analysene vil ikke være tilstrekkelige for å avdekke årsaker til attraktiviteten. Statistiske analyser med bruk av modellen kan bare svare på om et sted er attraktivt eller ikke, og hvilken type attraktivitet som har vært drivkraften.

1.2 Mønstre i de strukturelle flyttefaktorene

Det kan være interessant å se resultatene fra analysene, spesielt hvordan de ulike strukturelle flyttefaktorene har slått ut for nettoflyttingen. I kartene under ser vi hvordan de tre strukturelle flyttefaktorene (nabovest, befolkningsstørrelse og arbeidsmarkedsintegrasjon) har slått ut på nettoflyttingen enkeltvis og samlet for perioden 2009-2014.

Figur 2: Effekt på nettoflyttingen av henholdsvis nabovest, befolkningsstørrelse og arbeidsmarkedsintegrasjon i perioden 2009-2014. Kartet lengst til høyre viser samlet effekt. Alle kartene er sortert etter kvantiler med like mange kommuner i hver gruppe.

Kartet lengst til venstre viser hvordan vekst i nabokommuner har bidratt til nettoflyttingen i perioden 2009-2014. Kommunene i Akershus, mesteparten av Vestlandet og Sør-Trøndelag er områder med sterk arbeidsplassvekst. Kommunene i disse områdene har da fått en positiv stimulans til sin nettoflytting.

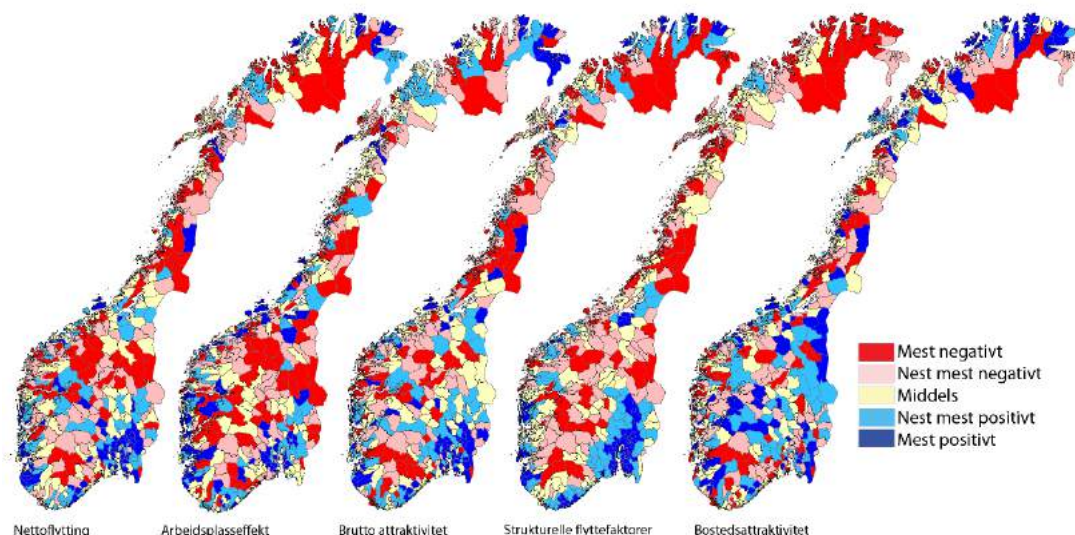
Kartene med effekt fra befolkningsstørrelse og arbeidsmarkedsintegrasjon viser at områdene rundt Oslofjorden har fått positive bidrag. Omtrent hele Nord-Norge har fått negativt bidrag fra svak arbeidsmarkedsintegrasjon.

De samlede struktureffektene er vist i kartet helt til høyre. De mørk blå kommunene er de som har fått størst positiv effekt fra de strukturelle flyttefaktorene. Vi kan se at det er kommunene rundt Oslofjorden og kommuner rundt de største byene Kristiansand, Stavanger, Bergen og Trondheim.

Hva er årsaken til effektene? En tolkning er at de reflekterer de samlede effekten av folks bostedsprefranser. Folk foretrekker å bosette seg i områder der de når et stort arbeidsmarked. Det gir flere muligheter på arbeidsmarkedet.

1.2.1 Bostedsattraktivitet kommuner

Vi kan vise hvordan modellen avdekker de viktigste drivkreftene for variasjonen i nettoflyttingen. I karten under viser vi hvordan arbeidsplassveksten og de strukturelle drivkreftene har påvirket nettoflyttingen, og hvordan bostedsattraktiviteten fordeles.

Figur 3: Variasjoner mellom kommunene for nettoflytting, arbeidsplassvekst, brutto attraktivitet (avvik mellom faktisk nettoflytting og forventet nettoflytting ut fra arbeidsplassveksten), strukturelle flyttefaktorer og bostedsattraktivitet. Fordelingen av kommuner er i kvantiler med like mange kommuner i hver gruppe i alle kartene. Perioden 2009-2014.

Kartet til venstre viser variasjonene i nettoflyttingen. Mønsteret er at områdene rundt de største byene har høyest nettoflytting. Dette mønsteret er ikke helt gjennomført. Etter at arbeidsinnvandringen til Norge økte etter 2007 er det også noen typiske distriktskommuner som har hatt høy netto innflytting. Distriktskommunene har likevel i sum fortsatt lav nettoflytting sammenliknet med sentrale kommuner.

Det neste kartet viser effekten av arbeidsplassutviklingen på flyttingen. Det er noe mindre tydelig sentrum/periferimønster i arbeidsplassutviklingen enn i nettoflyttingen.

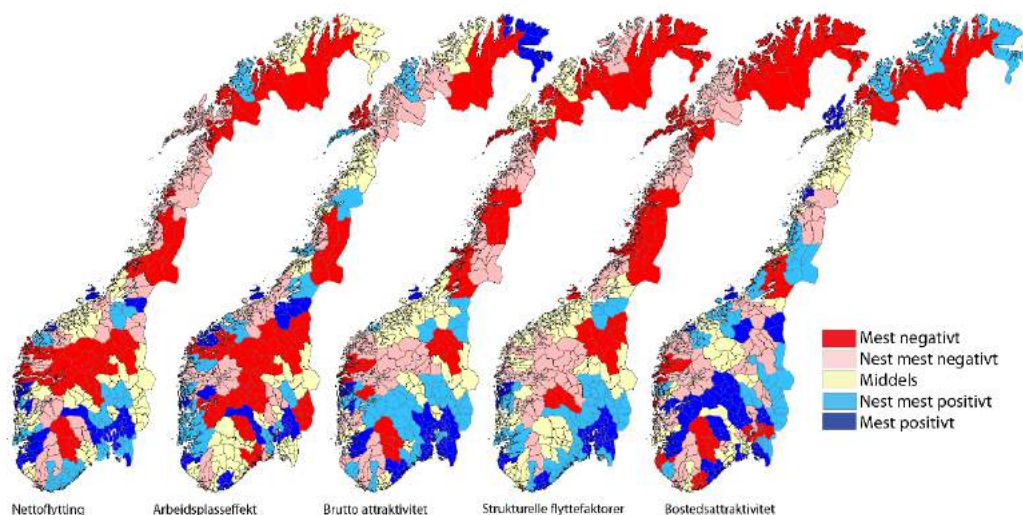
Det tredje kartet viser avvik mellom faktisk nettoflytting og beregnet nettoflytting ut fra arbeidsplassveksten, betegnet som brutto attraktivitet. Det sentrale Østlandet har en tydelig konsentrasjon av kommuner som har høyere nettoflytting enn arbeidsplassveksten skulle tilsi. Det viser at det er andre drivkrefter enn arbeidsplassvekst som skaper sentraliseringen.

De strukturelle flyttefaktorene i det nest siste kartet er det som viser de klareste sentraliseringsmønsteret. Det kan tolkes som at det er forhold knyttet til lokalisering i større arbeidsmarkeder som er den sterkeste sentraliseringsdriveren.

Det siste kartet viser variasjonen i bostedsattraktiviteten, hvor bostedsattraktiviteten er beregnet som en restfaktor. Nettoflytting som ikke kan forklares verken av arbeidsplassvekst eller strukturelle faktorer blir da brukt som en indikator for bostedsattraktivitet. Det er vanskelig å se noen klare mønstre i bostedsattraktiviteten, og det skal i prinsippet heller ikke være slike mønstre dersom vi har fanget opp de strukturelle driverne. Det er i teorien spesielle stedsspesifikke forhold som skaper denne bostedsattraktiviteten. Det kan være en vellykket lokal politikk, men det kan også være et spekter av andre årsaker.

1.2.2 Bostedsattraktivitet i regioner

Det er ofte lettere å se regionale mønstre når vi bruker regionnivået.

Figur 4: Variasjoner mellom regionene for nettoflytting, arbeidsplassvekst, brutto attraktivitet (avvik mellom faktisk nettoflytting og forventet nettoflytting ut fra arbeidsplassveksten), strukturelle flyttefaktorer og bostedsattraktivitet. Fordelingen av kommuner er i kvantiler med like mange kommuner i hver gruppe i alle kartene.

Kartene der vi bruker regioner i stedet for kommuner viser i prinsippet det samme mønsteret. Et interessant trekk er at Oslo og naboregionene Akershus Vest, Follo og Nedre Romerike har lav bostedsattraktivitet. Det er regioner med høy netto innflytting, men den sterke arbeidsplassveksten og de gunstige strukturelle forholdene skulle ifølge modellen ha gitt enda høyere netto innflytting. I stedet har en del av regionene i omlandet fått høyere bostedsattraktivitet. Vi har gjort analyser som indikerer at dette skyldes at boligbyggingen ikke har vært høy nok i de mest sentrale områdene for å realisere den potensielle innflyttingen. Flyttingen har da blitt presset ut til regioner som Øvre Romerike og Østfold i stedet.

Vi kan se at det samme har skjedd i Stavangerregionen. Selve Stavangerregionen har lav bostedsattraktivitet mens naboregionene Dalane og Ryfylke har høy bostedsattraktivitet. Det samme fenomenet finner vi i og rundt Bergen og Trondheim.

Målingene er for perioden 2009-2014. Det er en periode med historisk høy befolkningsvekst i Norge. Ifølge SSBs framskrivinger skal befolkningsveksten i Norge avta de neste årene. Det kan innebære at de sentrale pressområdene som tidligere ikke hadde tilstrekkelig boligbygging kan realisere potensiell innflytting uten å øke boligbyggingen. I så fall vil de største byene kunne absorbere en større andel av landets befolkningsvekst. Dersom boligbyggingen har vært en flaskehals, vil flaskehalsen være stor nok til å ta unna strømmen i framtiden. Ikke fordi flaskehalsen utvides, men fordi strømmen blir mindre.

1.3 Strukturelle drivkrefter arbeidsplassvekst

De viktigste strukturelle driverne for arbeidsplassveksten er bransjeeffekt og befolkningseffekt. Vi skal beskrive kort hvordan vi definerer og bruker disse i analysene.

1.3.1 Bransjeeffekt

En av de mest åpenbare og lettest identifiserbare årsakene til variasjon i arbeidsplassvekst mellom steder er stedets næringsstruktur. Noen steder har hatt en stor del av arbeidsplassene i bransjer med vekst slike steder vil da normalt ha høy vekst. Noen steder har fått en sterk vekst de siste årene gjennom at de har en høy andel av næringslivet i vekstbransjer. Andre steder har hatt mesteparten av næringslivet i bransjer med nedgang, som for eksempel prosessindustri eller landbruk. Slike steder vil da normalt også ha nedgang.

Logikken bak bransjeeffekten er at det «normale» er at et sted har samme vekst bransje for bransje som landet. Vi kan da simulere hvilken samlet arbeidsplassvekst stedet vil få, dersom de har gjennomsnittlig vekst innenfor hver bransje. Deretter beregner vi bransjeeffekten som differansen mellom den simulerte veksten og arbeidsplassveksten nasjonalt. Denne metoden kalles ofte for en shift/share-analyse.

Formelen for bransjeeffekten:

$$BE_i^n = \sum_{b \in n} (A_{i-1}^b \times V_i^{Norge,b}) - NB_i^n$$

BE= Bransjeeffekt, A=antall arbeidsplasser, V=vekst i antall arbeidsplasser, NB= nasjonalt bidrag

For å regne ut bransjeeffekten for et sted trenger vi antall arbeidsplasser i hver bransje i det siste året før perioden og veksten i alle bransjene i Norge.

På neste side viser vi et praktisk eksempel på hvordan bransjeeffekten regnes ut.

Tabell 1: Utrekning av bransjeeffekten i Telemark for perioden 2009-2014

Bransje	Antall arbeidsplasser 2008	Vekst i bransjen i Norge 2009-2014	Normal vekst
Agentur og engros	2 280	-4,4	-101,3
Aktivitet	1 899	4,0	75,3
Anna industri	2 248	-17,9	-403,5
Bygg og anlegg	6 707	11,1	743,0
Diverse	3 653	1,4	51,4
Finans, eiendom, uteie	1 757	-3,5	-61,0
Fisk	58	-4,5	-2,6
Før tjenesteyting	2 973	9,1	270,8
Gruve	148	12,0	17,8
Handel	9 044	-1,7	-157,3
Landbruk	1 663	-19,2	-318,7
Næringsmidler	614	-1,4	-8,9
Olje og gass	24	92,8	22,3
Olje og gass utvinning	7	29,3	2,0
Overnatting	842	4,1	34,2
Prosessindustri	3 289	-19,0	-626,0
Servering	1 465	13,0	190,2
Teknisk/vitenskap	1 627	15,9	258,2
Tele og IKT	909	16,6	150,8

Transport	2 994	-3,7	-111,8
Utleie av arbeidskraft	1 298	-11,7	-151,5
Verkstedindustri	4 643	-4,5	-208,4
SUM	50 142	-0,7	-335

Vi kan se at den første bransjen, agentur og engros, hadde 2 280 arbeidsplasser i Telemark i 2008. Veksten i denne bransjen i Norge var på -4,4 prosent i perioden. Det betyr at dersom denne bransjen hadde samme vekst i Telemark som ellers i landet ville veksten blitt -101,3 arbeidsplasser i perioden 2009-2014. Når vi summerer den simulerte veksten i alle bransjene, blir summer -335 arbeidsplasser. Det betyr at Telemark «normalt» skulle ha hatt en vekst på -0,7 prosent i denne perioden. Det er resultatet av det første leddet av formelen. Veksten i antall arbeidsplasser i næringslivet i Norge var på 1,6 prosent i denne perioden. Dermed vil differansen mellom landets vekst og Telemarks «normale» vekst bli 2,2 prosent. Denne differansen vil da være bransjeeffekten for Telemark i denne perioden.

Siden bransjeeffekten har stor betydning for hvordan arbeidsplassveksten varierer mellom ulike områder i Norge, skal vi vise noen resultater på de neste sidene.

1.3.2 Bransjeeffekt fylker

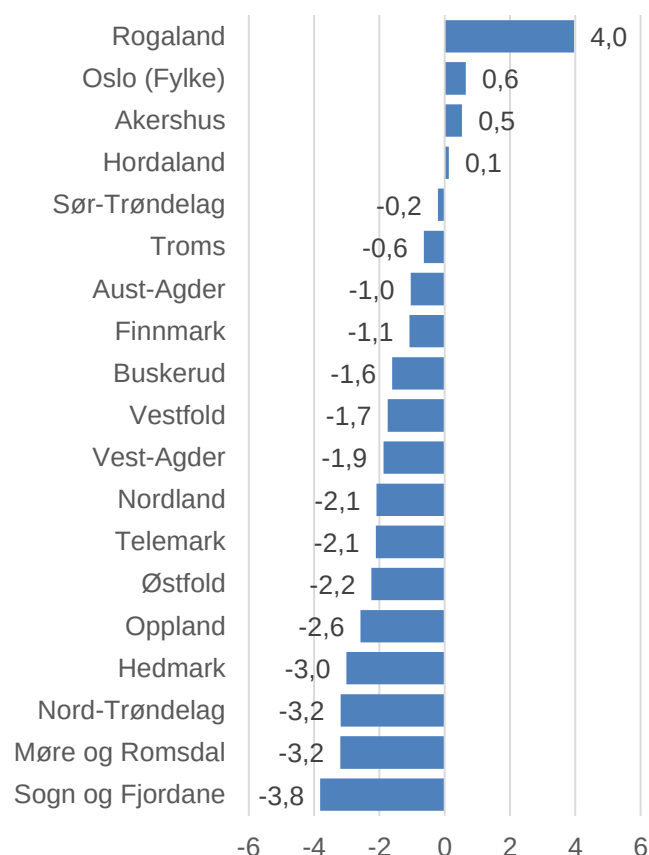
I figuren ser vi bransjeeffekten i fylkene i perioden etter finanskrisen. Bransjeeffekten er regnet ut som vist på de foregående sidene.

Fylker som Rogaland, Oslo, Akershus og Hordaland har dratt fordel av sin næringsstruktur de siste årene. I disse fylkene har det vært en overvekt av arbeidsplasser i bransjer med høy vekst.

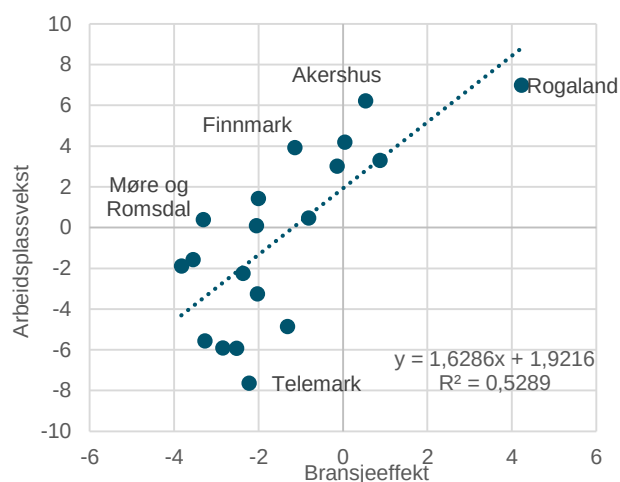
Rogaland har hatt den klart mest gunstige næringsstrukturen. Rogaland har spesielt høy konsentrasjon av bransjer knyttet til olje- og gassutvinning, som har hatt høy vekst i perioden. I denne perioden er det steder med mye oljebasert virksomhet som har vært de strukturelle vinnerne. I 2015 ser det ut til at de oljebaserte regionene vil være de strukturelle taperne de neste årene. Hva som er en gunstig bransjestruktur vil variere over tid.

I den nederste figuren ser vi et plott med bransjeeffekten og faktiske arbeidsplassvekst i næringslivet for fylkene i den aktuelle perioden. Det er tydelig at bransjestrukturen har hatt stor betydning for variasjonene i arbeidsplassveksten. Rogaland har høyest vekst i antall arbeidsplasser, som forventet. Noen fylker har hatt høyere arbeidsplassvekst enn forventet ut fra bransjestrukturen, som Akershus, Finnmark og Møre og Romsdal. Andre fylker, som for eksempel Telemark, har hatt mye lavere arbeidsplassvekst enn bransjestrukturen skulle tilsi.

Linjen som tegnes inn i figuren er en lineær regresjon, og vi kan se at formelen er $y = 1,6x + 1,9$. Y er da forventet arbeidsplassvekst og x er bransjeeffekten. Denne formelen er ikke helt tilfredsstillende, fordi den sier at bransjeeffekten virker 1,6 ganger sterkere enn den burde. Ideelt burde vi ha en formel som er: $y = x + a$, der a er gjennomsnittlig vekst på landsbasis i perioden. En forklaring til at bransjeeffekten får for stor betydning her, er at arbeidsplassveksten også blir påvirket av andre systematiske forhold, som korrelerer med bransjeeffekten. Det er blant annet de strukturelle flyttefaktorene som vi har vist tidligere. Disse faktorene bidrar til sterkere befolkningsvekst som gir en ekstra stimulans til arbeidsplassveksten i næringslivet.

Figur 5: Bransjeeffekten (næringslivet) for fylkene i perioden 2009-2014. Effekten angir prosentvis avvik fra nasjonal vekst som følge av bransjestrukturen.

Figur 6: Plott med bransjeeffekt og faktisk arbeidsplassvekst i næringslivet for perioden 2009-2014 for fylkene.

1.3.3 Befolkningseffekten i fylkene

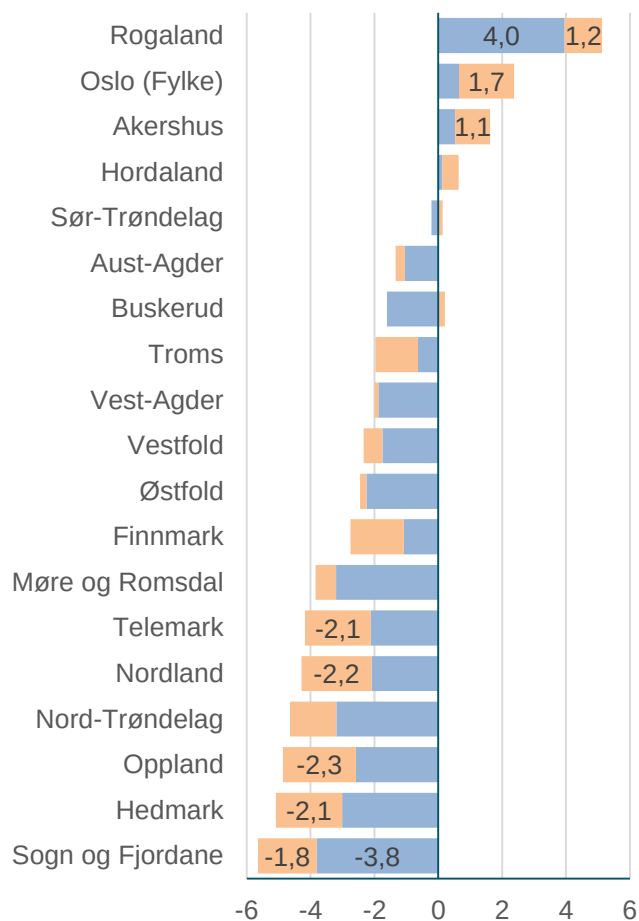
Noen bransjer blir direkte påvirket av befolkningsveksten i området. Denne effekten kan regnes ut med hjelp av modellen.

Resultatet av utregningen av befolkningseffekten er vist i figuren til høyre. Det er seks fylker som har hatt en befolkningsvekst som er høyere enn landets befolkningsvekst i denne perioden. Oslo og Akershus har hatt aller høyest befolkningseffekt av fylkene. I Oslo har befolkningseffekten ført til at veksten i antall arbeidsplasser i næringslivet ble 1,7 prosent høyere i perioden.

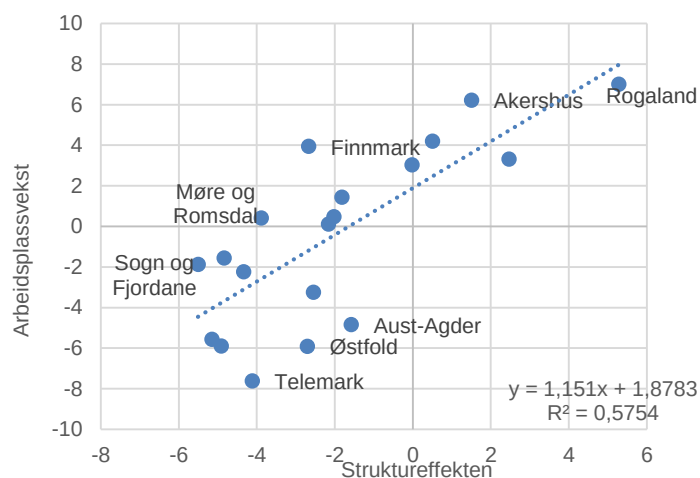
Fylker som Oppland, Nordland, Hedmark og Telemark har hatt sterkest negativ befolkningseffekt. I disse fylkene har arbeidsplassveksten i næringslivet blitt svekket med mer enn to prosent i samme periode.

I figuren har vi satt sammen bransjeeffekten og befolkningseffekten. Summen av disse to effektene blir til sammen struktureffekten. Vi ser da at Rogaland er forventet å få en arbeidsplassvekst som er 5,2 prosentpoeng høyere enn landsgjennomsnittet i perioden. Sogn og Fjordane, som har de mest ugunstige strukturelle forholdene, er forventet å få 5,4 prosentpoeng lavere arbeidsplassvekst enn landsgjennomsnittet.

I den nederste figuren har vi plottet inn struktureffekten og arbeidsplassveksten i fylkene. R^2 har nå økt til 0,5754. Det er litt mer enn vi fikk da vi bare hadde med bransjeeffekten i figur 25. Det som er mer tilfredsstillende, er at betaverdien for struktureffekten nå er 1,151. Ideelt sett burde denne være 1,0, men avviket har blitt mye mindre enn når vi bare hadde med bransjeeffekten. Vi ser av den øverste figuren av de fylkene som hadde den mest positive bransjeeffekten også hadde høyeste befolkningsvekst samtidig som at fylkene med mest negativ bransjestruktur hadde den laveste befolkningseffekten. Det er dermed en klar positiv korrelasjon mellom bransje- og befolkningseffekten. Denne positive korrelasjonen kan ha blitt skapt gjennom at fylker med en gunstig bransjestruktur først får høyere innflytting som følge av sterkere arbeidsplassvekst. Dermed blir befolkningsveksten høyere, noe som igjen gir ringvirkninger i form av ekstra vekst i befolkningsfølsomme bransjer.

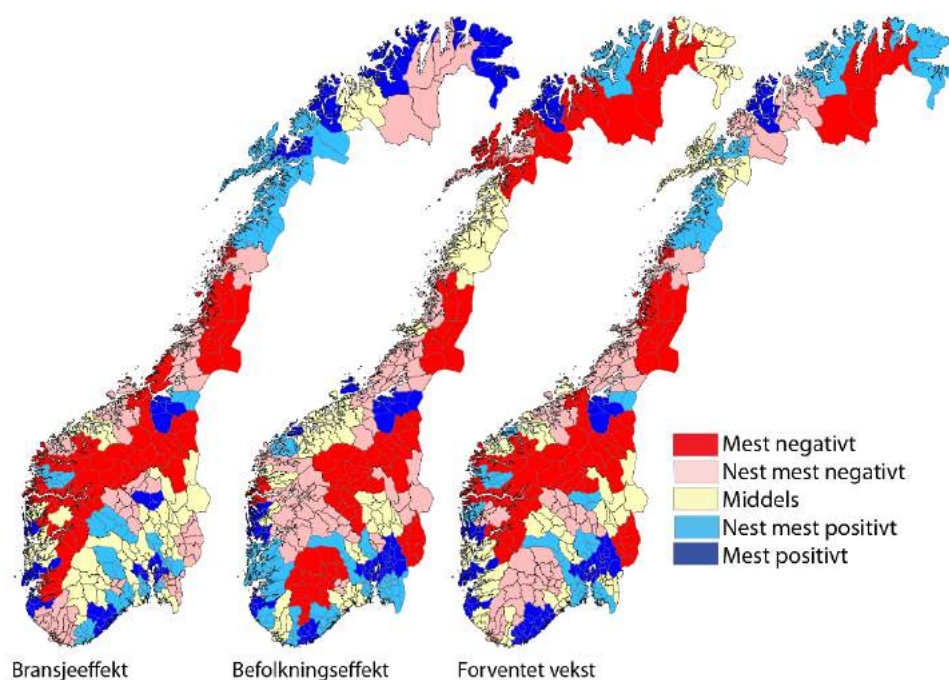
Figur 7: Befolkningseffekt og bransjeeffekt i fylkene. Effekten er prosentvis virkning på arbeidsplassveksten i næringslivet i perioden 2009-2014.

Figur 8: Struktureffekt, det vil si summen av bransjeeffekt og befolkningseffekt, og faktisk arbeidsplassvekst i fylkene i perioden 2009-2014.

1.3.4 Mønstre i de strukturelle betingelsene for arbeidsplassvekst

Vi har brukt på de siste sidene vist de strukturelle faktorene for arbeidsplassvekst i næringslivet, og hvordan de har slått ut på fylkesnivå. Mønstrene blir enda klarer dersom vi viser de samme effektene på regionnivået.

Figur 9: Bransjeeffekt og befolkningseffekt på arbeidsplassutviklingen i næringslivet i perioden 2009-2014 for regioner.

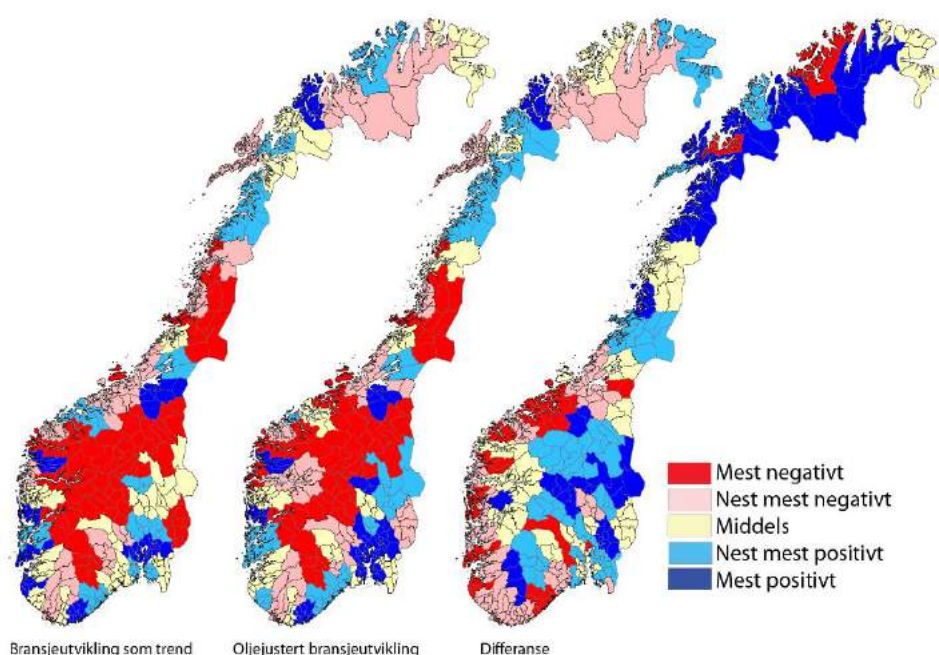
Bransjeeffekten har virket sentraliserende de siste årene. Vi kan se i det venstre kartet at områder rundt de største byene, Oslo, Kristiansand, Stavanger, Haugesund, Bergen, Trondheim og Tromsø har hatt den mest gunstige næringsstrukturen. Disse områdene har en overvekt av arbeidsplasser i bransjer som har hatt vekst. Noen mer perifere regioner i Nord-Norge har også hatt en positiv bransjeeffekt de siste årene. Regionene med minst gunstig bransjeeffekt er de perifere regionene i Vest- og Midt-Norge. Det er regioner hvor en stor andel av næringslivet er i bransjer med nedgang, som for eksempel landbruk og tradisjonell industri.

Befolkningseffekten har virket sterk sentraliserende. De områdene med sterkest positiv befolkningseffekt er Oslo og Akershus, Kristiansandregionen, Bergen, Trondheimsregionen og Tromsøregionen. Hitra/Frøya er et interessant unntak. Bransje- og befolkningseffekten er ikke helt uavhengige. Regioner med en positiv bransjeeffekt vil få ekstra innflytting på grunn av sterkere arbeidsplassvekst. Men som vi viste tidligere; mye av flyttemønstret synes å være uavhengig av arbeidsplassveksten.

Vi har derfor hatt to ganske sterke sentraliserende krefter: Sentrale strøk har en sammensetning av næringslivet med overvekt innenfor vekstbransjer og sentrale strøk får ekstra innflytting på grunn av de strukturelle flyttefaktorene som favoriserer folkerike steder som ligger innenfor større, voksende arbeidsmarkeder.

1.3.5 Ny strukturell utvikling etter oljekrisen?

Oljekrisen som inntraff på slutten av 2014 ser ut til å gi en ny og annerledes strukturell utvikling. I de siste ti årene har oljebasert næringsliv hatt sterk vekst. Nå ser det ut til at det oljebaserte næringslivet vil gå fra vekst til nedgang. Det vil gi helt andre bransjeeffekter de neste årene enn vi har hatt i de ti foregående. Dette kan vi modellere for i vise hvordan dette vil slå ut i framtidig vekst i antall arbeidsplasser næringslivet. Vi har vist resultatene fra denne analysen i figuren under.

Figur 10: Variasjoner mellom regionene i arbeidsplassvekst i næringslivet med en bransjeutvikling lik trenden i de siste ti årene, med en «oljejustert» framskriving og variasjoner i differansen mellom de to alternativene helt til høyre. Alle kartene er gruppert i kvantiler med like mange kommuner i hver gruppe.

Disse analysene er basert på forutsetninger om endret vekst bransjer imellom, men med samme samlede vekst i antall arbeidsplasser. I analysene er bransjer som ikke er oljeavhengige forutsatt å få noe høyere vekst slik at den samlede veksten blir den samme i begge alternativene.

Kartet til høyre viser at mange regioner i Nord-Norge og perifere regioner på Østlandet vil få økt vekst, i det minste relativt til andre regioner. Kartet i midten viser at mange av de regionene som blir positivt påvirket av den nye strukturelle utviklingen likevel ikke vil være blant regioner med lav vekst. Regionene rundt Oslofjorden og Trondheimsregionen vil være de regionene som får sterkest vekst også med den nye strukturelle utviklingen.

Samtidig ser vi at regionene i Agder og Vestlandet med få unntak blir negativt påvirket av at oljebasert næringsliv får nedgang. Det er naturligvis fordi disse regionene i utgangspunktet hadde høyest andel av oljebasert næringsliv. På Østlandet er det to regioner som er med i gruppen av regioner som blir mest negativt påvirket. Det er Kongsbergregionen og Akershus Vest (Asker og Bærum).

1.4 Strukturelle forhold og attraktivitet

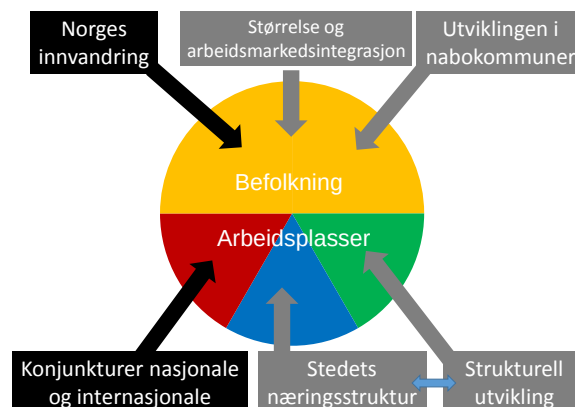
Vi skal nå forlate beskrivelsene med de regionale mønstrene i Norge og gjøre rede for hvordan attraktivitetsmodellen kan anvendes og tolkes for ett sted.

Figuren øverst til høyre viser hvordan de strukturelle betingelsene påvirker arbeidsplassvekst og befolkningsutvikling på ett sted. Norges nettoinnvandring og Norges vekst i antall arbeidsplasser (konjunkturer) påvirker alle steder likt i utgangspunktet. Befolkningsutviklingen blir påvirket av stedets størrelse, arbeidsmarkedsintegrasjon og arbeidsplassutviklingen i nabokommuner som det pendles til. Her vi hvert eneste sted ha sine bestemte verdier. Arbeidsplassutviklingen blir påvirket av hvilken bransjestruktur stedet har, og hvordan den strukturelle utviklingen i Norge har vært i den aktuelle perioden. Derne er det en gjensidig positiv påvirkning mellom befolkningsutvikling og arbeidsplassutvikling. De strukturelle påvirkningskreftene vil definere hva som er stedets «normale» arbeidsplass- og befolkningsvekst.

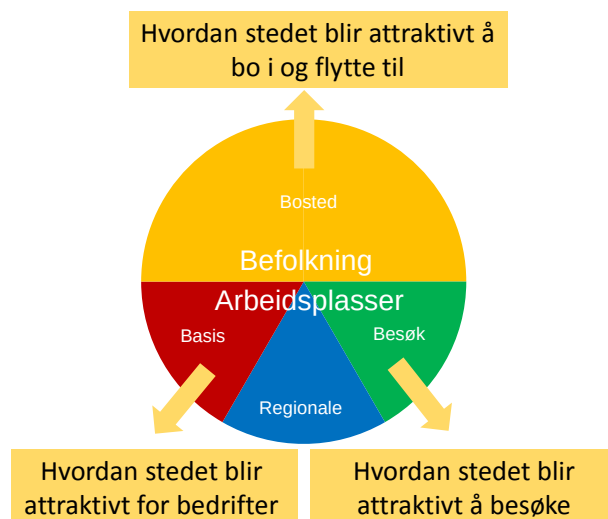
Den nederste figuren skal illustrere hvilken rolle stedets attraktivitet har. Attraktiviteten til stedet er en indre kraft som kan føre til at stedet får en annen utvikling enn det som er statistisk forventet ut fra de strukturelle forholdene. Attraktiviteten er altså et resultat av noe som er skapt på stedet eller knyttet til unike steds-spesifikke egenskaper.

Attraktiviteten kan ha mange ulike dimensjoner. Det er et ganske skarpt skille mellom attraktivitet som retter seg mot flytting, bostedsattraktivitet, og attraktivitet som retter seg mot arbeidsplasser, næringsattraktivitet.

Det kan være hensiktsmessig å splitte opp attraktiviteten ytterligere. I figuren har vi skilt mellom attraktivitet for bedrifter i basisnæringer (som produserer varer og tjenester som eksporteres ut av regionen) og attraktivitet for besøk (næringsliv som er avhengig av oppmøte som reiseliv, handel og personlige tjenester). Det er mulig med mange andre oppdelinger av næringsattraktivitet. Bostedsattraktiviteten kunne også skilt mellom attraktivitet for unge, familier, høyt utdannede, kreative, etc.

Figur 11: De strukturelle forholdene som påvirker et steds vekst i befolkning og arbeidsplasser.

Figur 12: Ulike attraktivitetsdimensjoner.

Når attraktivitetsmodellen brukes i praksis er effekten av de strukturelle forholdene noe som gir kunnskap om drivkrefter og som kan vise sannsynlig utvikling i framtiden.

Avhengig av den forventede utviklingen, vil steder ha ulike behov og ønsker når det gjelder å stimulere til ekstra vekst i arbeidsplasser og befolkning. Vår erfaring er at de fleste steder ønsker å vokse betydelig mer enn det som er forventet fra vår modell eller for eksempel SSBs middelframskrivning.

1.5 Hva skaper attraktivitet?

Vi har definert attraktivitet som et steds evne til å skape vekst utover det som er forventet ut fra de strukturelle forholdene. Det er altså en vekst som er skapt innenfra, fra stedet selv. Spørsmålet blir da hvordan et sted kan skape denne attraktiviteten. Det finnes i utgangspunktet et stort antall faktorer som kan tenkes å påvirke et steds attraktivitet. Vi har definert noen få kategorier av attraktivitetsfaktorer som har vist seg å dekke de fleste. Kategoriene vil ha ulikt innhold alt etter hvilken type attraktivitet vi ser på.

I tabellen under har vi sortert attraktivitetskategoriene etter tre attraktivitetsdimensjoner.

Tabell 2: Kategorier for attraktivitetsfaktorer for bedrifts- besøks- og bostedsattraktivitet.

	Bedrift	Besøk	Bosted
Omdømme	Omdømme som et sted å drive bedrift og etablere seg	Omdømme som et sted å besøke	Omdømme som et sted å bo og leve
Areal og bygg	Næringsareal, næringsbygg, næringshager	Overnattingskapasitet, hytter, hyttetomter	Tomter, boligbygging, tilgjengelighet boliger
Ameniteter	Rådgivingstjenester, høgsko- ler	Attraksjoner, aktivite- ter, natur	Gode offentlige tjenester, kultur, aktivitetstilbud
Stedlig identitet og kultur	Samarbeid mellom bedrifter, næringsvennlig kommune	Gjestfrihet, serviceinn- stilling	Åpenhet for nye mennes- ker, stolthet over stedet
Samarbeids og endringskultur	Evne til å mobilisere, samarbeide og skape endringer		

Vi skal ikke gå inn på en nærmere beskrivelse av de ulike kategoriene i dette notatet, men vi vil peke på noen forhold vi har blitt oppmerksom på etter å ha forsket på dette i noen år.

Vi har forsøkt å identifisere effekt av noen attraktivitetsfaktorer med statistiske analyser, uten å finne klare sammenhenger. Vi fant ikke noen sammenheng mellom kulturtilbud og bostedsattraktivitet. Vi fant heller ingen sammenhenger mellom å ha en høgscole og attraktivitet av noen type. Både kulturtilbud og høgscole er egenskaper ved steder som vi på forhånd antok ville ha slike effekter. Vi tror nå at det ikke er *nivået* som har betydning for attraktiviteten men *endringen*. For eksempel har steder med et godt kulturtilbud i dag hatt dette gode kulturtilbudet i mange år. Steder med høgscole har også hatt høgscolene i lang tid. Når vi ikke finner noen sammenheng med stedets attraktivitet i dag, kan en forklaring være at effekten er «brukt opp». Etablering av en høgscole på et sted hadde antakelig en påviselig effekt i noen år etter etableringen. Etter noe tid vil stedet stabilisere seg på et nytt nivå med en høyere befolkning og antall arbeidsplasser, men uten vekst utover forventet. På samme måte vil kommuner som har hatt et godt kulturtilbud i de fleste tilfeller ha hatt dette i mange år. Slike kommuner må da øke og forbedre kulturtilbudet for å påvirke attraktiviteten.

Det betyr at attraktivitet ikke skapes av at et sted «har noe». Attraktivitet skapes av at et sted forbedrer noe eller skaper noe nytt. Steder som ønsker å være attraktive må da ha en kontinuerlig prosess der de stadig endrer, forbedrer og skaper nye steds kvaliteter. Det er vanskelig å se for seg at dette kan gjøres av kommunen eller regionale offentlige instanser alene. En må skape et samarbeid der det offentlige, næringslivet, frivillighet og befolkning samarbeider.

1.5.1 Hva skal et sted satse på for å bli attraktivt?

Steder kan vokse gjennom å bli attraktive for bedrifter, besøk eller bosted. Men hva bør et sted satse på, og på hvilken måte?

Betydningen av strukturelle forhold (kontekst)

Arbeidsmarkedsintegrasjonen til et sted vil ha stor betydning for hvordan et sted har muligheter til å bli attraktivt. Steder med lavest arbeidsmarkedsintegrasjon har sitt eget isolerte arbeidsmarked. I slike kommuner vil det være vanskelig eller umulig å skape mye innflytting gjennom å få innflyttere som pendler til andre kommuner. Det betyr at mulighetene til å oppnå vekst gjennom bostedsattraktivitet alene er begrenset. Da blir næringsattraktivitet relativt mye viktigere. For slike kommuner vil bostedsattraktivitet likevel kunne ha betydning på flere måter. For det første vil høy bostedsattraktivitet gjøre det lettere å rekruttere til ledige jobber. For det andre vil høy bostedsattraktivitet øke sannsynligheten for at en ny jobb eller to resulterer i at en familie flytter inn. På isolerte steder med lav bostedsattraktivitet vil en kunne se at nye jobber trekker til seg enslige som blir der en kort periode. Isolerte steder bør dermed ha næringsattraktivitet som første prioritet inntil de har arbeidsplassvekst. Dersom slike steder faktisk oppnår en vekst i antall arbeidsplasser, blir bostedsattraktiviteten viktig for å realisere den potensielle befolkningsveksten.

Steder med høy arbeidsmarkedsintegrasjon kan oppnå befolkningsvekst selv om antall arbeidsplasser synker. Befolkningen har muligheter til å pendle til andre kommuner. Slike steder har mulighet til å skape befolkningsvekst gjennom bostedsattraktivitet alene.

Bransjestrukturen på stedet vil også ha mye å si for mulighetene til å bli attraktive for næringsliv, og hvor potensialet er. Det er svært vanskelig å få bygd opp bedrifter og bransjer som ikke er tilstede på et sted i utgangspunktet. I overskuelig framtid må et sted satse på de næringene som er der fra før. Det betyr at et sted med mye besøksnæringer må satse på økt besøksattraktivitet, mens industristeder må lete etter muligheter knyttet til industriell produksjon eller relaterte næringer.

Stedets utvikling og attraktivitet

Et steds utvikling med hensyn til attraktivitet i ulike dimensjoner vil også kunne bety en del for hva som er best å satse på. Her kan en tenke seg flere tilnærminger. En parallell til Eggens godfotteori vil være å satse på den type attraktivitet som stedet allerede er best på. Et sted som har høy bostedsattraktivitet og lav næringsattraktivitet vil ifølge dette prinsippet være best tjent med å forsterke sine bostedskvaliteter.

Det er imidlertid flere argumenter for den motsatte strategien, nemlig å prioritere den type attraktivitet som i utgangspunktet er svakest. Et sted som har høy næringsattraktivitet og høy arbeidsplassvekst er i en gunstig posisjon for å forbedre bostedsattraktiviteten. Arbeidsplassene er allerede til stede. Dersom stedet har en lav bostedsattraktivitet risikerer en at de nye arbeidsplassene blir tatt av personer som bosetter seg i andre kommuner og pendler inn. Dersom arbeidsplassveksten avtar, vil de nye arbeidstakerne være etablert på andre steder. Et annet argument for å satse på å forbedre den typen attraktivitet som er svak i utgangspunktet er at det antakelig er lettere å bevege seg fra lav til middels attraktivitet enn det er og forbedre seg fra høy til svært høy.

Defensiv og offensiv attraktivitet

Defensiv attraktivitet er å begrense nedgang. En kommune som har nedgang i arbeidsplasser kan satse på høy bostedsattraktivitet for å begrense utflytting. For en annen kommune som har arbeidsplassvekst og satser på å maksimere innflyttingen vil satsingen kunne betegnes som offensiv. Det er sannsynligvis forskjellige virkemidler i disse to tilfellene. Det vil kunne være helt andre tiltak som er effektive for å hindre at eksisterende befolkning flytter ut enn hva som skal til for at noen nye flytter inn.

1.6 Verdiskaping eller arbeidsplasser?

Så langt har vi forklart modellen og vist noen regionale mønstre i utviklingen. Modellen fokuserer spesielt på flytting og arbeidsplassutvikling (sysselsetting etter arbeidssted). Hva med verdiskaping?

Den vanlige operasjonaliseringen av verdiskaping er at verdiskaping er summen av bedriftens driftsresultat og lønnskostnader. Verdiskapen blir da målt i kroner og vil være summen av hva som kan fordeles til de ansatte, overskudd i bedriften, utbytte til eiere, rente til långivere og til skatt.

I de fleste tilfellene vil vekst i antall arbeidsplasser og vekst i verdiskaping være parallelle fenomener. I de tilfellene der et sted har ulik utvikling i antall arbeidsplasser og verdiskaping vil det bety at produktiviteten har blitt forandret.

Produktivitet defineres vanligvis som verdiskaping per ansatt. Dersom produktiviteten holdes uendret vil en endringen i antall arbeidsplasser være lik endringen i verdiskaping.

For å måle verdiskapingen i kommuner og regioner, må en bruke foretakens regnskaper og aggregere på ønsket geografisk nivå. Det er noen metodiske problemer med dette. Ett problem er at en del foretak har virksomhet i flere kommuner. Dersom en ikke korrigerer for dette, vil for eksempel verdiskapingen i aluminiumsproduksjon i Årdal og Sunndal bli registrert i Oslo. Verdiskapingen i slike flerbedriftsforetak kan fordeles på forskjellige måter, for eksempel gjennom å fordele verdiskapingen i foretaket mellom kommuner der de har virksomhet proporsjonalt med antall ansatte i hver kommune. Et annet problem er å måle verdiskapingen i foretak som ikke er regnskapspliktige. Det krever at en har tilgang på selvangivelser for privat næringsdrivende.

Foretakenes verdiskaping måles også i løpende priser. For tidsserier må en ta hensyn til inflasjon. Bedriftens verdiskaping blir direkte berørt av prisendringer. Endringer i verdiskapingen blir da i stor grad påvirket av prisfluktuasjoner, noe som en må ta hensyn til når en skal tolke utviklingen i verdiskaping.

En nøyaktig og pålitelig måling av verdiskaping på lokalt og regionale nivå er dermed litt krevende, og tolkningen av resultatene ikke alltid enkle. Men i prinsippet er det mulig å beregne verdiskaping og produktivitet med en viss grad av nøyaktighet.

Kan vi da snakke om attraktivitet for verdiskaping? Ja, etter vår vurdering kunne en bruke tilsvarende modell, og operasjonalisere næringsattraktivitet gjennom verdiskaping i stedet for arbeidsplasser.

1.6.1 Sammenheng mellom verdiskaping og flytting

En av årsakene til at vi bruker arbeidsplasser i vår modell i stedet for verdiskaping, er at det er vanskelig å se en direkte årsakssammenheng mellom endring i verdiskaping og flytting. Hvis en tenker seg at et sted har en høy vekst i verdiskapingen uten at antall arbeidsplasser øker, hvorfor skulle nettoflyttingen til stedet bli påvirket? Det kommer mer penger inn på en eller annen konto, men det kan like gjerne være til en eier som ikke bor i kommunen. På den andre siden virker det sannsynlig at steder som har arbeidsplassvekst uten tilsvarende verdiskaping vil få en høyere nettoflytting. Blir det skapt jobber, vil det med høy sannsynlighet redusere utflytting eller skape innflytting. En modell som baserer seg på verdiskaping vil måtte ha noen ekstra ledd via produktivitet og arbeidsplassvekst som igjen påvirker flytting.

En kommune eller en region vil i de aller fleste tilfeller være mest opptatt av befolkningsutviklingen. Interessen og motivasjonen til kommuner og regioner for å drive næringsutvikling er i stor grad knyttet til at dette er et tiltak for å stimulere befolkningsutviklingen. Det er begrenset interesse for å bruke kommunale eller regionale ressurser til å øke landets BNP.

Måling av verdiskaping og produktivitet er likevel i høy grad interessant for å utdype regionale analyser. Arbeidsplassvekst som ikke er ledsaget av økning i verdiskaping er antakelig ikke bærekraftig på lang sikt. For at arbeidsplassene skal bli permanente, er det nok en nødvendig betingelse av verdiskapingen er høy nok til å betale normale lønninger og gi bedriften et overskudd.

Et annet spørsmål er om arbeidsplasser med høy verdiskaping er mer «effektive» for å trekke til seg innbyggere enn arbeidsplasser med lav verdiskaping. Dette vil kanskje gjelde i særlig grad dersom lønningene er høyere. Lønnskostnadene utgjør vanligvis en stor andel av verdiskapingen. Dermed vil arbeidsplasser med høy produktivitet normalt også være høyere lønnet enn arbeidsplasser med lav produktivitet.

En kan tenke seg flere mekanismer som gjør at det er en slik sammenheng. Nye arbeidsplasser med høye lønningene kan muligens i større grad enn lavtlønnede arbeidsplasser føre til innflytting av familier som etablerer seg permanent på stedet. Dermed vil arbeidsplasser med høy produktivitet og tilsvarende lønninger kunne påvirke nettoflyttingen sterkere enn samme antall arbeidsplasser med lav produktivitet. En annen hypotese er at en ny arbeidsplass med høy produktivitet og lønnsevne skaper større ringvirkninger gjennom økt etterspørsel. Den nye arbeidstakeren får høyere inntekter og vil da sannsynligvis generere større økning i lokal etterspørsel. Et tredje poeng er at arbeidsplasser med høye lønninger gir høyere ekstra skatteinntekter til kommunen. Dermed vil kommunen ha større ressurser til ulike formål, noe igjen kan skape mer vekst.

Det er derfor mange grunner til at en ikke bare ser på netto tilvekst av arbeidsplasser, men også ser på verdiskapingen og produktiviteten til de nye arbeidsplassene. Men etter vår oppfatning må en modell som skal forklare flytting og befolkningsutvikling ha med arbeidsplassutvikling som en sentral faktor. Dersom en skal velge å fokusere på enten verdiskaping eller arbeidsplassutvikling bør arbeidsplassveksten ha første prioritet.

